

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput decimum primum. De concordia Religionum à Iacobo Andreae
Smidelino tentata: & quae circa eam in diversis Germaniae locis
evenerint.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Anno M. D. XVII. Imperatoris permisso, inter duodecim Catholicos, & duodecim Protestantes Theologos instituta fuit disputatio: præsesque designatus Episcopus Spirensis, & Notarii quidam, qui Acta exciperent, & in arcula quadam, cujus unam clavem Catholicici, alteram Protestantes habebant, ad comitia asservarent. Adjuncti etiam quaterni ab utraque parte Principes: tum etiam si qui forte è Colloquutoribus decessuri essent, alii in eorum locum denominati. Quid multis? A Protestantium parte parturiebant montes, sed natus est ridiculus meus, cum æterna hæreticorū ignominia. Facto enim initio, Catholicici sibi cum Augustanæ Confessionis Doctoribus disputandi negotium datum agebant, ceteris omnibus sectis exclusis. Quare videndum ut utrimque designati rales sint quibus nihil ejusmodi possit objici. Se quidem omnes unam eandemque fidem profiteri, & idem per omnia sentire. Sic res dilata, & per dies aliquot acerrime inter ipsos disceptata fuit. Misera enim Augustana illa Confessio in Confusionem abire cœperat, uno hoc, alio aliud dicente. Porro è duodecim illis Augustanæ Confessionis Doctoribus, quinque secessionem fecerunt à septem protestati numquam se iis subscripuros quæ certi ipsorum collegæ de libro Arbitrio, de Justificatione, de bonis Operibus, de Sacramentis, & de Eucharistia conceperant, ut in quibus ab Augustanæ Confessionis textu longe admodum sit discessum, & ideo eosdem septem uti hæreticos privatim, inter se damnarunt, & illos septem ad anathemati suo subscribendum compulerunt, quo peracto cum spem haberent se concordés futuros in colloquio contra Catholicos, publice erupit, privatim facta septem virorum à quinque viris damnatio, & quinque illi à septem uti ab Hæreticis recedendo fugerunt è colloquio. Quamvis enim numero vincerentur, æque tamen pertinaces, post longam altercationem septem illis cedere coacti, & à suis ipsorum collegis & fratribus irriti, maledicti atque excommunicati fuerunt. Sed & septem illi quum ejusdem coloris homines in decessorum locum substituendos non reperirent, & ipsi ante conflictum receptui canentes, facilem Catholicis victoriam reliquerunt. Vix inde digressi, mordacibus & virulentis admodum scriptis murro sese insectati sunt, ut videre est ex iis quæ Nicolaus Amsdorfius & Nicolaus Galus contra Melancthonem & Brentium, qui è septem illorum numero fuerant, ediderunt, in quibus eos hæreticorum fautores, Zwinglianos,

Osiandrinos, qui Augustanæ Confessionis velum impiis suis & tetris erroribus prætexant, appellant. Habes exitum huius conventus, vel Comœdiæ potius, in quo Lutherani tamquam inepti histriones, omnium risui & ludibrio sese exposuerunt. Dicamus Oarumnosos Babylonis ædificatores! qui dum velut Cadmea illa progenies, inter se digladiantur, Catholicici unanimi inter omnes consensu (qui in sola Catholica Ecclesia semper reperitur) meliora expectant & optant, tam ridiculam quam miserabilem ambitioforum hominum divisionem considerantes.

DE CONCORDIA RELIGIONUM A Jacobo Andrea Smidelino tentata: & quæ circa eam in diversis Germaniæ locis evenerint.

CAPUT UNDECIMUM.
ARGUMENTUM.

- I. Dux Wirtembergicus novam Fidei formulam conscribi jubet.
- II. Eius auctor Jacobus Andrea, vulgo Schmidleius
- III. Eam circumfert, ab aliis receptam ab aliis expulsum.
- IV. Augustus Saxonie Elector Concordia librum approbat: quem Jacobus Andrea Constantinopolim ad Patriarcham mittit.
- V. Jacobus Andrea Lutheri filio Medico comitatus Wirtembergam proficiscitur, in magnum ibi periculum conjectus.
- VI. Concordia liber ab Augusto Saxonie Electore receptus, à Christiano ejus filio Calvinismum amplexo, reprobatur.
- VII. Martino Christiano, Calvinismus à Saxonie proseribitur, & Lutheranismus rursum stabilitur.
- VIII. Calvinista Saxonie ejiciuntur Aquigrani religio mutatur.

I. Ludovicus Dux Wirtembergicus, è Protestantium Principum numero unus, animadvertens Evangelicos, uti se nominant, tot factionibus distractos, non Catholicis tantum, sed Genentis etiam religionis læsclis nuper in lucem progressis risui esse, Doctores suos rationem aliquam faciendæ saltem inter Augustanæ Confessionis socios concordie comminisci jussit; Superintendentes suos non semel ita affatus. Quid nullusne omnino restat modus certum aliquid de controversiis illis ar-

siculis statuendi, ac concordia reducenda? ne adversariis nostris & inimicis, non sine causa inconstantiam nostram, levitatem, & divisionem videntibus, fabula ultra simus? Omnes enim qui hactenus fuerant habiti conventus & colloquia illum discordia ignem auerunt magis quam extinxerunt, singulis opiniones suas mordicus tuentibus. Non facile, inquit Chrysofomus de hæreticis loquens, *sententiam ejusmodi homines mutant. Quicquid venerit, numquam illi à suo discedunt proposito etiam si veritas lux clarissima ante oculos proponatur: ut quibus durum sit caput, collum ferreum, & frons area, ut Esaias dicit: eoque emolli non possunt.* Id certe in Novis nostris Evagelicis verissimū compertum fuit, apud quos omnes vix cœptæ actiones abruptæ, omnesq; cōventus sine ullo fructu soluti fuerunt. Quis enim non miserabilem illam confusionē dixerit, videns ab una eademque civitate jam hos ejici, illos vocari, mox rursus his expulsis illos revocari? ubi Magdeburgi accidit, ubi Heshusius Superintendens Senatus jussu de nocte in currum cū suis conjectus, & alio evectus fuit, eo quod doctrina ipsius Senatui per omnia non probaretur. Idem Ratisbonæ & alibi evenit. Quocirca hiis incommodis remedium adferre satagens Dux prædictus cum Jacobo Andrea, Theologiae Doctore & Academiae Tubingensis Cancellario egit, ut manū operi admoveret, & ex omnium religionum centonibus, unam aliquam bonam, si fieri posset, concinnaret.

II. Erat vero Jacobus Andrea raræ doctrinæ & magni ingenii homo, ac, si Lutheranis credimus, qui post Lutherum in Theologiae scientia facile secundas obtineret. Hic idem Mompelicardi cum Beza congressus, nec canitie nec calvitie ejus adduci potuit, ut amicam ipsi manum porrigeret, aut inter fratres locum daret. Sed & idem in conventu Wormatiensi visus fuit pallio aulicum in morem facto manicisque exornato indutus, cultro venatorio ad latus accincto, ut Rescius testatur. Tandem ambitiosus hic Faber, Snepfii & Brentii Junioris, collegarum suorum opera ad-jutus, librum procutit, quem *Concordia Formulam* inscripsit, quod eo omnes articuli comprehenssi essent, in quibus ille consensum inter Lutheranos introducere ac firmare volebat, sperans hac ratione se Catholicos quoque insecuturum. Est vero libro hoc in superiori Germania nihil tritius, Bibliorum fere magnitudine, & vernacula lingua cōscriptus, ut ab omnibus legi, & quid credendum sit, sciri posset. In hac ille tam Calvinista-

rum errores quam Catholicam fidem in quibusdā articulis damnat, optans inter alia, ut Deus horrendis tam Papistarum quam Calvinistarum blasphemis finem imponat. In multis vero liber hic à primis Protestantium fidei Confessionibus longissime discedit, ut notat *Harmonia Genevensis*. Speciatim quædam enarrare non possum, quod Latina lingua, quod quidem sciam, numquam liber ille sit editus. Veruntamen alii gnari Germanici idiomatis, interque hos etiam Saxo quidam plures novas hæreses, præter infinita mendacia, notarunt. Quid doctissimus ille Cardinalis Bellarminus hoc de libro sentiat, scripta ejus testantur. eandem Lindanus quoque scripto cui titulus est *Cōcordia discors*, refutavit. Sed & Sturmius novam quandam ad cælum viam monstrare nobis voluit, publicato anno M. D. LXXXVIII. libro, cui titulum fecit, *Media via*; qui tamen nequaquam effecit quo minus Argentoratum eidem libro Concordiæ multis post annis subscripserit.

III. Librum hunc à Smidelino eusum, Dux Wirtembergicus ad plerosque omnes Imperii Principes & civitates Augustanæ Confessionis circum-misit, nequaquam eodem vultu ubique receptum. Ex omnibus vero Principibus nemo faciliorem se præbuit quam Augustus Dux Saxonie Elector, qui operæ precium judicabat, *communi hac doctrina Formula* omnes Lutheranos, tot factionibus hæctenus distractos, colligari. Eundem librum amplexi sunt Ulma, Biberacum, Norlinga, Dunkel-spülum, Heilbrunna, & aliæ Sueviæ civitates, Principis potissimum Wirtembergici ipsis finitimi commendatione; uti & Argentina tandem, nimirum Anno M. D. XCIX. licet Scholæ illius quondam Rector Sturmius, cui Beza tantum tribuit, scriptis suis librum illum jam olim valde infamasset. At aliæ civitates tot mutationum pertæsa, Confessionis suæ inhærebant, tam librum quam auctorem irridentes. In illum circumfertur distichon perquam argutum:

R. habet Ausonium liber hic, R. habetque Pelasgum.

R. habet Hebraum, prætereaque nihil.

Hæc quorundam tergiversatio fecit ut auctor ipse rheda hinc inde circumvehi voluerit, *Formulam hanc Concordia* tamquam Palladium aliquod aut Arcam Federis circumferens, locis quibusdam magna cum gratulatione exceptus, aliis explosus, prout stultarum opinionum venti hos vel illos afflarant. Ille maximos minimos ubique præfere, rogare ut subscriberent, ne Collegiorum quidem

Rectori-

Rectoribus præteritis, ut scilicet multis doctorum hominum nominibus librum suum impleret atque illustraret, quæ ad X. millia eo in libro leguntur. Et plures quidem vix inspectum auctoritate magis Principis quam ratione ducti, approbarunt: alii diu tergiversati sunt, non sine mutuis altercationibus, alio quod alius approbaverat improban- te, & Superintendente à parcho parcho à diacono (*Helffer* vulgo) dissidentes omnibus inter- rum ex suo arbitrio conscientias suas moderanti- bus. Facere quidam librum hunc Germanice *Wa- pen oder Gesellenbuch* nominarunt, quod mos sit Germanis peregrinantibus libellum circumferre, qui amicorum aut clarorum virorum arma depic- ta, & nomina consignata ostentat. Alii gravius in hunc librum & subsignatores luserunt, hoc disticho:

In libro vita qui non potuere notari,

Nomen in hunc librum composuere suum.

A Daniæ rege quum oblato libro uxor charissima, à Smidelino subornata, ut subscribere petiisset, ille librum in ignem coniecisse fertur.

IV. Postquam ita confarcinator hic multorum nomina emendicatus est, & aliorum sententias ex- quisivit, primo ad Augustum Saxonie Ducem profectus, cui præ ceteris Concordia hæc placuit, liberaliter admodum receptus est, & post ongam habitam cum eo ejusque Doctoribus disputatio- nem (quod non omnes idem sentirent, Smideli- nus vero non aliter quam à Spiritu Sancto dictatus fuisset, à libro suo ne jora quidem discedi vellet) tantum effecit ut liber iste non in Germania tan- tum circumlatus, verum ad Patriarcham quoque Constantinopolitanum missus fuerit, cujus plu- rimum intererat cum Catholica redire in gratiam Ecclesia, à qua seipsum jam ante separarat. Et hunc quidem multis precibus obtestatus fuit Smi- delinus, ut tum miserabilem illam, quæ ob into- lerabilem Romani Pontificis auctoritatem, iam olim acciderat, divisionem, tum eorum qui san- cto quodam tacti desiderio, remedium aliquod reformandæ Ecclesiæ adferre satagerent, divortia cordi haberet. Sed Patriarcha consideratis mature omnibus, & ad singulos crassi istius voluminis articulos notis appostis, auctorem rogavit, ut ne posthac ejusmodi ineptis molestus sibi esse vel- let. Quod si integrum Patriarchæ responsum hoc loco apponere voluissim, nimia sane prolixitate fastidium lectori parerem: quod curiosus lector ab aliis scriptoribus petet. Licet autem Smidelinus

à Patriarcha ludibrio se habitum animadvertere, non tamen animum propterea abjecit, sed per lit- teras eundem rursus sollicitavit: ut & reliqui Lu- therani, missis ad eum Fidei suæ Confessionibus: quas tamen ille omnes tamquam adulterinam mo- netam, licet diversa forma, ejusdem tamen materia, remisit. Verum ecce tibi nigram & inveteratam ho- minum istorum malitiam, qui hoc velut præju- dicio laesos se existimantes Anno 1581. eundem Pa- triarcham postea apud Turcarum Imperatorem, Bassæ cujusdam opera, perfidiæ & prodicionis ac- cusare non dubitarunt, tamquam cum Papa com- muni Mahumetanorum & Lutheranorum hoste conspirantem: unde etiam misero illi in exilium ejecto, alter fuit substitutus. Facta sunt hæc paullo post eam quam Christiani à Turcis apud Echina- das reportarunt victoriam, Pio V. S. federis istius auctore, S. sedem tenente. Sed ad Jacobum Andree revertor.

V. Is frequentes diversis in locis passus repul- sas, & supradicti Principis consensu ad Witeber- gensem & Lipsiensem Academias profectus est, ut Theologiæ studium ejusque Doctores reformaret. Quævis autem Lutheri filio, Principis Me- dico comitatus venisset, ut hominis istius tan- quam Saxonum popularis & ob patris sui Saxonii prophetæ memoriam vulgo charissimi præsen- tia ac societas Smidelino Novo Moyse, in sua Le- ge nova promulganda invidiam minueret & exci- taret ac tanto plus adderet auctoritatis: paucis- timen librum suum probare potuit, imo plerique mirabantur, reprobum sensum in Filio Lutheri, quod is talem operam Smidelino, paternæ gloriæ æmulo, & substractori, præstaret. Quum ergo pe- stridie consensu suggestu, magna accurrente ho- minum, scholarium præsertim (qui cives fere nu- mero superant) multitudine, concionem ad popu- lum haberet, & in sermone Philippum Melanchtho- nem quondam ibi Professore, perstringere cœpisset: ecce tibi obscurum initio murmur & strepitus, mox ingens clamor præsentis juventutis exoritur, Prædicantem illum primo verbis & convitiis, mox libris, lapidibus, & quidquid ad manum, in- sectantis, tanto impetu ac furore, ut pacis hic & Concordiæ præco, in ipsa Ecclesia novo belli ge- nere deprehensus, ægre Rectoris & amicorum o- perâ studiosorum manus evaserit, ac lapideo huic imbri sese subduxerit. Hoc modo evitato pericu- lo, miser hic Theologus Dresdam profectus, gra- viter de hac injuria apud Electorem, cōquestus est:

verum

verum quia verendum erat ne tumultuantium & Magistrum sui honorem tam strenue vindicantium poena Vniuersitati (id enim genus scholas Germani Principes magni faciunt, tam ob emolumenta quae inde ad subditos redeunt, quam ut maiori in existimatione apud externos habeantur) non parum adferret detrimenti, verbis amicissimis hominem consolatus, tantae insolentiae rationes prope diem exacturum se promisit, interim acquiescere iussit. Quum vero Smidelinus, ne eandem quam Vitebergae fortunam subirer, Lipsiam ipse proficisci non auderet; Augustus Elector tam Vitebergenses quam Lipsienses Theologos per litteras, ut *Formula huius Concordiae subscriberent*, grauiter est cohortatus. Et plures quidem subscripserunt, non tamen sua sponte quam Principis auctoritate permoti. Nonnulli vero dubijs admodum verbis utebantur, nimirum: *Hanc formulam ut probe ita subscribo.*

IV. Porro Iacobus Andreæ de eorum qui, ut diximus, non tam sponte quam alijs rationibus persuasi subscripserant, fide & constantia dubitans, è Tubingensi Academia (quam ille non modo tunc temporis regebat, verum etiam ipsius Principis conscientiam pro suo lubitu moderabatur) Theologum euocauit, qui omnium per Saxoniam Ecclesiarum inspectionem ac curam habere, & ut Formula illa ab omnibus Doctoribus & concionatoribus accurate per omnia obseruaretur, inuigilaret. Is vero fuit Polycarpus Leyserus, homo vulgaris, ut ipse quoniam nihil singulare erat, adeo ut ceteris Vitebergensis Academiae Theologis nulla re superior, multis vero esset inferior. Licet vero plerique ægerime ferrent, hominem nulla eximia eruditione aut rara aliqua dote eximium, sed multis, ut diximus, inferioribus sibi præpositum, ei nihilominus tamquam Superintendentem obedire, & Formulæ illi, quoad vixit Augustus, insistere coacti sunt. Defuncto vero Augusto Anno 1586. III. Id. Febr. Christianus vnicus ex octo fratribus superstes patri suo Henrico (a) tantarum opum & Electoralis dignitatis heres, alio impulsus spiritu, eiecit Polycarpo, Formulæ illi nuncium remisit; & ne ad vomitum, id est, ad Lutheranismum rediisse videretur, repudiata tam Lutheri quam Smidelini doctrina, Calvinismum aperte est professus. Quod quidem quum subditi tum confederati illius, inprimis è Saxonica familia Principes per-

molestè tulerunt. Ille nihilominus ulterius progressus, Lutheranis in Academia Professoribus, ijs inprimis qui cum Smidelino sentiebant, Calvinianos substituit, à Ioanne Casimiro ad fine suo ex Heidelbergensi Academia sibi missos.

VII. Dum hæc cita fiunt, miseri subditi è Catholicis primo *Lutherani* sub Lutero; deinde sub Melanchthone, *Semilutherani Confessionista, vel Interimista*, ac nuper *Smideliniani* seu *Fabristæ*, & ad extremum Calvinistæ facti, sub tanta mutationum vicissitudine suspirantes & ad desperationem pæne redacti, exitum tandem aliquem expectabant. Quid sit? Biennio post è vita decedit Christianus Anno 1591. Dresdæ VIII. Kal. Octob. (b) relictis heredibus masculis, sed teneræ adhuc ætatis. Christiano; Ioan-Georgio; Augusto. Nouenni, Septenni & bimo. Vnde iterum, Religio Saxonum cepit fluctuare sub arbitrio Tutorum & Administratorum. Quis hic non dixerit, religionem Acatholicorum hanc illud singulare habere, ut cum domino & ipsa mutetur, quasi mutabilitatis homagium ei præstans? Subditi interim singulis annis nouas ac diuersas Fidei Confessiones aliosque libros eo pertinentes emere coacti, Smidelinum, Seneccerum, Brentium & Calvinum execrabantur. Post mortem Christiani, quippe A. 1591. uti dictum est defuncti, religionem iterum mutarunt. Dux enim Vinarie Fridericus V Vilhelmus Christiani defuncti cognatus, è Saxonica familia alterius lineæ natu maximus, Electorum affectabat, eo quod a suo Ioanni Friderico, magno illi Lutheri Achilli, ereptus, & in Mauritium; porro in Augustum, cuius filius erat Christianus, translatus fuisset. Quocirca ut non dignitatem solum Electoralem, verum etiam regiones ad eam pertinentes, quæ a ipso, post prælium ad Albim, in quo captus fuit, Imperatoris sententia ad eam fuerant, recuperaret, copias contrahebat. Et magno quidem tum in metu ac periculo versabatur Germania, ne in eas miseras quas olim bello Smalcaldio senserat, rursus incideret; cuius quidem cineres etiam tum adhuc calebant. Nam & Principes diuersa partium studia sequebantur; ut res omnino ad maximas turbas & rerum mutationem spectare videretur.

H

tur.

a Reusnerus in opere *Geneal.* b Idem ibid. in *stirpe VVstikinda.*

tur. Tandem vero Imperatoris interuentu Vinarieſis, omiſſo bello, Adminiſtrator Electoratus & pupillitutor electus fuit, tamquam ſenior & proximus eius agnatus: qui ſtatim Academijs Vitebergensem & Lipſienſem denuo reformauit, & eiectis Caluinianis Doctõribus & Miniſtris, Lutheranam religionem reſtituit, vſus ad hoc Egidij Hunnij, magni nominis inter ſuos Theologi, è Marpurgenſi Academia à Ludouico Haſſiæ Landgrauio, cum in ſinem ſibi miſſi, opera: qui miſeram plebem ad Lutheri Catechiſmum remiſit, vnà cum Polycarpo Teiſero & Georgio Mullero, Auguſtano quondam concionatore. De tribus his Doctõribus ſtudioſi per ludibrium diſerium hoc iactabant. *Polycarpus pulcherrimus* (erat enim egregia corporiſtatura ac forma) *Mullerus grauiſſimus* (vt qui tam in verbis & in ceſſu ſingulari quandam grauitatem præ ſe ferret) *Hunnij doctiſſimus*: quod hic quamuis exiguæ ſtaturæ & ſubfulci coloris homo, quoad externam ſpeciem, ceteris contemptior videretur, ingenij tamen acrimonia & eruditione duos illos longe ſuperaret. Quia vero merus erat, ne trimum horum Doctõrum æmulatio in Academia turbas excitaret, Mullerus Vinarieſis Ducis iuſſu ad Academiam Ieneniſem conceſſit, Profeſſoris ibi ſuſcepto munere, duo vero illi Vitebergeniſi Academia operam ſuam diu vnà nauarunt.

VIII. Eo quidem tempore plerique omnes alij cuius notæ homines, qui Caluinifticam aperte profitebantur religionem, in magno erant vitæ diſcrimine, vt contra quos vulgus per totam ſere Saxoniam inſurrexerat, in priniſ Lipsiæ, quæ poſuloſum admodum & præcipuum ijs in locis eſt emporium; adeo vt domus nonnullæ oppugnatae, & effractis ianuis direpta fuerint, eorum vero domini, vt & alij Caluinismo infames, agre tumultuantis plebis manus euaserint, & in Palatinatum ſe receperint, quod ſcirent, religionem ſuam nullibi in tota Germania quam in Palatinatu tolerari: quamuis paucis abhinc annis eadem in alias quasdam regionulas, quæ ſcilicet Principum Anhaltinorum, Comitum Hanouiz, Wedæ, Iſemburgi, Fuſtenburgi, & paucorum aliorum ſubſunt imperio, irrepſerit. Et quamuis varia ac multiplex ſit Lutheranæ religio, ſola tamen in Germania illam habet prærogatiuam, ob multas retro Imperij pactiõnes initas cum Catho-

licis, quæ nunquam fermento Lutheri inquinata ſunt, aut ſeſe deprehenſo veneno medicamenti expurgarunt. Inter quas eſt etiam Ciuitas Aquisgranenſis, Thronus Imperij, vt vbique toleretur, exceptis Catholicorum quorundam Principum ditionibus ac ciuitatibus Imperialibus, quæ ſupremum ius imperandi habent, in quam Anno 1524. Albertus Munſterus Terræ filius, Lutheri vt profitebatur diſcipulus aduenit, docens, Catholicam Eccleſiam procul à veritate deſſeſſiſſe, & errare in multis. 2. B. V. non eſſe meliorem alijs fæminis. 3. SS. locutionem & cultum nullius eſſe vtilitatis. 4. vanum eſſe fructum Sacrificij Miſſæ. 5. Reliquias à Carolo M. iſtuc inductas, non eſſe pluris, quam centonem mendicabuli. 6. pecunias melius impendi in Lupanaria, quam peregrinationes ad loca ſancta. 7. per indulgentias non plus lucrificare in Eccleſia, quam in porcili. Imo porcilia abundare remiſſionibus. Ob has blaſphemias breui comprehenſus à Magiſtrato, dum in vinculis teneretur, aliunde Traiecto de homicidio ſub circumforanei ſpecie, & VVeſalia ob aliud homicidium carceremque perfractum accuſatus, pœnas ſupplicio dedit, ex quo Senatus illius Reip. intellexit quales Apoſtolos Lutherus in orbem emitteret. Imperita eſt nihilominus aſſidue & vaſerime ea ciuitas ab hæreſibus, quaſi ea capta, Thronus Imperij Romani ac B. V. Mariæ in ſeruitutem eſſet addiſtus, donec Magiſtratum Catholicum abrogantes rebelles Sectarij ſeſe ingeſſerunt & Cæſar cognita cauſa Catholicorum & proteſtantium, hos nullis mandatis parere volentes proſcripſit Anno 1598 30. Iunij & militari manu Archiepiſcopi Coloniensis Treuirenſisque, nec non Ducis Iuliz, & Alberti Archiducis, Brabantiz Ducis proſcripti Magiſtratus perſonas & bona capienda decreuit, quod ſequenti Auguſto euenit, reſtituto in locum ſuum Catholico Magiſtrato ad 1. Diem Septembris (e) qui vrgente Pontifice Romam demum Patres Societatis Ieſu aduocauit ad opem ferendam Catholicæ rei, quod illi Anno 1600. autumnò ingreſſi grauitè præſtare cœperunt. Incredible eſt quantis Acatholicis molitionibus illos eo loco deturbare ſint, famoſis libellis, interceſſionibus Ordinum fæderatorum Belgij, criminationibus & omnibus

• *Historia Aquisgran. & Aſſa publica.*

omnibus inferorum artibus. Illi tamen locum suum non deferuerunt, sed pedem pedi opponentes exitum hæresi, quod sibi moliri non desistit, odies machinatur (d). Hæc de ea vrbe dicenda duxi, vt intelligatur Catholicos in Germania tota, non accipere ab Hæreticis Leges, vt quidam exteri opinantur, sed ipsos quoque in certis territorijs sceptum, imo supremam Maiestatem obtinere. Ex quo summa eiusmodi hominum patet imprudentia, qui dum Ecclesijs suis pacem & libertatem quærunt, bellum sibi, turbas & confusionem pepererunt. Miseri homines! qui continuo velut in armis sunt, iam alios eijciunt, iam ipsi eijciuntur, iam hoc, iam illud credunt, prout feliciter domino ipsorum visum fuerit, aut nouitius aliquis apostolus nouam ipsis fidem annunciarit. Bis, inquam, miser! qui in eo quod maxime firmum ac stabile esse debet, nullam stabilitatem habent. Interim vero qui veterem Lutheri religionem sequantur (neque enim ille nouos Lutheranos, neque Confessionistas, neque Interimistas vidit) non doctrina tantum, verum etiam ceremonijs immane quantum discrepant! de quibus sequenti capite dicemus.

DE FORMA RELIGIONIS AC Ceremonijs, quibus Lutherani in Germania passim vtuntur.

CAPVT XII.

ARGVMENTVM.

- I. *Transitus ad diuersas Lutheranorum ceremonias, à Magistratibus, vt Pontificibus inductas.*
- II. *Lutherus complures Catholica Ecclesia ceremonias retinuit intactas.*
- III. *Lutheranorum Mollium, siue Interimistarum templa eandem fore speciem & apparatus habent, quem Catholicorum, vnde subtilius salunt.*
- IV. *Apud Lutheranos Episcoporum & sacerdotum nomina mutata.*

- V. *Interimista quibus ritibus Missam celebrent, quos omittant male.*
- VI. *Lutheranorum quidam sacra hostia eleuationem admittere viderunt.*
- VII. *Eodem vere vestitu & ornatu Missam celebrant, Interimista quo Catholici.*
- VIII. *Quomodo Cœnam distribuunt.*
- IX. *Forma Missa ab Augustana Confessione addita celebratur.*
- X. *Modus Communicandi & Confitendi apud eosdem.*
- XI. *Elegans ceremonia in oppido quodam Marchionatus Brandenburgici præsertim Galliarum regis Legato, usurpata.*
- XII. *Lutherani quot dies festos, veteres Baptismi & Matrimonij ceremonias obseruant, & à cibis prohibitis abstineant.*
- XIII. *De communi templorum vbi Lutherani rerum potiuntur vsu.*
- XIV. *Lutherani Ministri, quos Prædicantem & Helffer appellant, vestitu à laicis diuerso vtuntur, & profanum Calvinistarum habitum damnant.*

I. **E**Go si hæresin omnibus suis cum lineamentis & coloribus depingere, omnesque furias, quibus illa inter tam varios opinionum fluctus agitata, & in diuersas partes distracta fuit, representare velim, Deus bone, quam inextricabilem Labyrinthum sim ingressurus! Equidem centum mille speluncarum, tamque difformes inter se formas, quam nubium in aëre volitant, exprimendas mihi videam, si hoc labore defungi velim. Vnde enim, quæso, initium faciam, tam diuersarum sectarum, quæ in Morauia, Transyluania, Valachia, Polonia & Belgio imo Germania ipsa, hæresum matrice vermiculantur, & quæ II. libro à nobis partim (omnes enim impossibile est) indicatæ ac descriptæ sunt, synagogas repræsentaturus? Quare satis mihi erit, earum omnium matrem hoc loco velut in tabula depictam exhibere, atque inspicendam proponere eam, inquam, quæ Lutheranæ dicitur: qua quidem appellatione tantum abest vt illi hæctenus offendantur (vt Calvinistæ in Francia & alibi, Calvinistæ audire nolunt) vt etiam ea glorientur imo dolose

H 2

passim

à Anna Soc. Iesu Anno 1600.